

rige ere de herpaa anførte Eksempler fra det enkle Kontraktforhold til et saa omtvistet Spørgsmaal som Monopolers Berettigelse, og uden at blive alt for »videnskabelig« i Formen er det lykkedes Forfatteren at give et godt og klart Indblik i det behandlede Emne. Bogen, der allerede for en Snes Aar siden udkom som Led i en Række Oplysningsskrifter, er nu atter udgivet, forsynet med talrige Oplysninger af nyeste Data. Disse, der ere samlede af Sir Robert Giffen, er et vægtigt Vidnesbyrd om det moderne Englands Udvikling og bidrage derved deres til, at Farrers Bog bliver baade interessant og lærerig.

Nic. Hertel Wulff.

ALVIN S. JOHNSON. **Rent in modern economic theory.** (Publications of the American economic association). New York 1903. Macmillan. (136 S.).

Man gør vel i at følge den amerikanske teoretiske Litteratur; den er baade i Metode, i Maal og i de ydre Forhold, hvoraf den drager Næring, saa væsensforskellig fra europæisk Økonomi, at man selv af de daarligste Eksempler paa amerikansk Litteraturtype kan lære mere end af en gennemtærsket europæisk Teoris Førstegrøde. Og i en Videnskab som Økonomi, der mere end én Gang syntes kørt fast i »absolute Sandheder«, er helt nye og irreverente Synspunkter højst værdifulde uden Hensyn til disse »Nyheders« egen Merit — alene fordi de tvinger os til at tænke efter.

Mr. Johnson er en Elev af Clark og Patten, i Øjeblikket Amerikas originaleste Tænkere i vor Disciplin; med Clark tager han den klassiske Fordelingslære op til ny Behandling og som Simon Patten anvender han et ejendommeligt psykologisk og sociologisk Synspunkt. I sin Afhandling behandler han »the rent-problem«. Og det skal ikke nægtes, at just dette Problem trænger til en Revision;

rige ere de herpaa anførte Eksempler fra det enkle Kontraktforhold til et saa omtvistet Spørgsmaal som Monopolers Berettigelse, og uden at blive alt for »videnskabelig« i Formen er det lykkedes Forfatteren at give et godt og klart Indblik i det behandlede Emne. Bogen, der allerede for en Snes Aar siden udkom som Led i en Række Oplysningsskrifter, er nu atter udgivet, forsynet med talrige Oplysninger af nyeste Data. Disse, der ere samlede af Sir Robert Giffen, er et vægtigt Vidnesbyrd om det moderne Englands Udvikling og bidrage derved deres til, at Farrers Bog bliver baade interessant og lærerig.

Nic. Hertel Wulff.

ALVIN S. JOHNSON. **Rent in modern economic theory.** (Publications of the American economic association). New York 1903. Macmillan. (136 S.).

Man gør vel i at følge den amerikanske teoretiske Litteratur; den er baade i Metode, i Maal og i de ydre Forhold, hvoraf den drager Næring, saa væsensforskellig fra europæisk Økonomi, at man selv af de daarligste Eksempler paa amerikansk Litteraturtype kan lære mere end af en gennemtærsket europæisk Teoris Førstegrøde. Og i en Videnskab som Økonomi, der mere end én Gang syntes kørt fast i »absolute Sandheder«, er helt nye og irreverente Synspunkter højst værdifulde uden Hensyn til disse »Nyheders« egen Merit — alene fordi de tvinger os til at tænke efter.

Mr. Johnson er en Elev af Clark og Patten, i Øjeblikket Amerikas originaleste Tænkere i vor Disciplin; med Clark tager han den klassiske Fordelingslære op til ny Behandling og som Simon Patten anvender han et ejendommeligt psykologisk og sociologisk Synspunkt. I sin Afhandling behandler han »the rent-problem«. Og det skal ikke nægtes, at just dette Problem trænger til en Revision;

Ricardos mægtige Sætning har ligget som en Sten paa Vejen. Og her kommer Forf. med en rigtig Bemærkning om, at de økonomiske Problemer oftest have flere Sider, at man snart har Opmærksomheden henvendt paa en, snart paa en anden Udformning af Problemet, alt efter hvad de øjeblikkelige sociale og tekniske Forhold synes at kræve. Siden Ricardos Jordrentelære fremsattes, er der sket den Ændring, at de naturlige »Egenskaber« ved Jorden er traadt tilbage i Betydning i Sammenligning med de »tilførte« Egenskaber, dem, der skyldes Kapital og Arbejde og de tekniske Opfindelser. Efter min Mening er Grænsen mellem Profit og Jordrente i Færd med at udvides, eller rettere, Jordrenten bliver i afgørende Grad et blandet Profit- og almindeligt Renteelement.

Forf. begynder med at opstille Begrebet »Surplus-Indkomst« — ikke ud fra et psykologisk, heller ikke fra et etisk, men ene fra et økonomisk Synspunkt. Han gaar ud fra, at paa en given Tid er der en vis normal Løn og en vis normal Rente. Hvad den enkelte faar herudover, er et Surplus, der viser, at der er sket Forandringer. Naar disse Forandringer er til Ende, saa vil Surplus'et have bundfældet sig og forøget Normallønnen og Normalrenten, og saaledes sat en ny »Standard«.

Om en Indkomst skal kaldes »Surplus« eller ej, beror paa, om den kun er tilstrækkelig til at bevare status quo (»perpetuere sig selv«) eller om den er noget herudover, som kan give Anledning til Forandringer. Forf. vil opstille den Regel, at alle Forandringer, bl. a. Overgangen fra Barbarisme til Spor af Civilisation, skyldes Tilstedeværelse af en Surplus-Indkomst hos Samfundet.

Forf. mener ikke, at Jordrenten er en Surplus-Indkomst i større Grad end Kapitalrente og Arbejds løn. Jeg skal gengive Forf.'s noget vanskelige Analyse:

Jord er en uafhængig Faktor i Produktionen lige saa vel som Kapital. Ser man ret paa hvad Jord er, er det baade i Oprindelse og Brug af samme Natur som Kapital. »Land« er nemlig delvis skabt i økonomisk Forstand ved

menneskelige Anstrængelser. Grænselandets Værdi kredser omkring Omkostningerne ved at lægge jomfruelig Jord under Plov, ligesom Kapitalgodets Værdi om dets Omkostninger.

Ja Forf. paastaar endog, at der kræves »Afsavn« ved Landerhvervelse, der er ligesaa ubehageligt som Afsavnet ved Kapitalophobningen. Naar Jorden stiger i Værdi, bliver dette Belønning for den taalmodige Jordspekulants Afsavn!! Iøvrigt anser Forf. (med Clark) Jordspekulations-Gevinsten for nødvendig, da ellers nyt Land ikke vilde blive opdyrket; det er ikke Jordens Udbytte, men Jordrentens Stigning, der lokker Nybyggeren og Jernbanselskabet. Iøvrigt har Kapital jo ogsaa Chance-Gevinster. Det at Land er begrænset, danner ingen Forskel mellem Land og Kapital. Kapital er jo ogsaa begrænset, og deri ligger Muligheden for at den kan faa Værdi. Yderligere kan Land ganske vist ikke i geografisk, men vel i økonomisk Forstand udvides, naar Teknik og Kapital gør, at hvor før 5 Td., dér giver nu 1 Td. Land sin Mand et Ophold.

Agerbruget, siges det, lyder det aftagende Afkasts Lov; nej, siger Forf. — det er ikke fordi det er Agerbrug, men efter en for alle Produktionsfaktorer fælles Lov: at naar et Produktionsgode forøges, og de komplementære Produktionsgoder er stationære, da vil det forøgede Produktionsgode yde ringere Udbytte. Forøges Kapitalen, saa falder Renten og stiger Jordrenten; men forøges det dyrkede Areal, saa stiger Renten og falder Jordrenten. Aarsagen til, at Kapitalrenten ikke er falden efter Spaadommene, er den, at Jordudnyttelsen og Jordforøgelsen har mere end holdt Skridt med Kapitaldannelsen.

Denne Analyse er ganske fin.

Skal vi derfor sondre mellem Kapital og Land, da ligger det ikke i Oprindelsen, heller ikke i Forholdet mellem Værdi og Omkostning, heller ikke i Begrænsning eller i Evnen til at give Udbytte, men ene i at en Aarsag,

der forøger Kapitalrenten, ikke behøver at forøge Jordrenten, ja det er næsten givet, at den nedtrykker denne.

Jordrenten er ikke en ufortjent Indkomst. Her opstiller Forf. en bedaaende Definition af »Fortjeneste«. En Indkomst er fortjent, naar Forf. har faaet den Indkomstkilde, der giver ham Indtægten, paa en skikkelig Maade, og naar Indkomsten tilfalder den, der ejer det Produktionsmiddel, der skaber Indkomsten.

Forf. opstiller her en mærkelig Sætning, tilsyneladende bestikkende sand, men urigtig, fordi et Begreb pludselig faar et uanet Indhold.

Det er retfærdigt og socialt hensigtsmæssigt, at de mest produktive Personer overlever og sejrer. Derfor er det rigtigt at fordele Indtægten efter Produktiviteten. All right! Men saa tilføjer Forf.: jo mere ubegrænset et Produktionsmiddel er, des mindre produktivt er det. I Begrænsningen, i Mængden ligger det produktive. Man ser, at han ene kalder det økonomisk produktivt, der har Værdi, og for Værdi er Begrænsning jo en Betingelse. Slutningen er jo forfærdelig: naar der er mange Arbejdere, saa er Arbejdet uproduktivt og bør ikke have Andel i Udbyttet. Er der meget faa Arbejdere, bliver disse uden Hensyn til deres Dygtighed produktive.

Jord er produktiv, jo mere begrænset det er: des mere maa de andre Faktorer da afstaa for at komme i Forbindelse med Jord. Men det er ikke Rov — det er naturligt. Det kan godt tænkes, at med en stationær Befolkning vil Arbejdet i det 2ode Sekel »røve« fra Jord-ejeren hans Andel i Produktionen, fordi det da er Arbejdet, der er begrænset. I øvrigt — tilføjer Forf. — man kan jo ikke nægte, at selv om Farmeren maa betale Jordrente-afgift til Jordejer, saa er de Produkter, ved hvis Salg han faar Penge hertil, avlede af Jorden. Der er intet Røveri!

Dernæst vender Forf. sig mod Læren om Jordrente som en Differentialrente. Ja, saa kan man ligesaa godt kalde Kapitalrente for Differentialrente. Og atter kommer her en ikke urigtig og ganske fin Analyse: Naar vi

taler om Forskel i Udbyttet er det, fordi vi sammenligner 1 Td. Land god Jord med 1 Td. Land daarlig Jord. Men det har man slet ikke Lov til. Saa kunde man ogsaa sammenligne to Arbejdere, en udygtig og en dygtig, og kalde den udygtige en »no-rent-man«, og sige at en Del af den dygtige Arbejders Løn er Differentialprofit. Nej, man skal som ved Arbejdet have en Produktiv-Enhed: 1 Mand = 2 Drengene f. Eks., saaledes at hvis 1 Mand paa 2 Td. Land slet Jord kan frembringe det samme som paa 1 Td. Land god Jord, da er de 2 Td. daarlig Jord ligesaa meget som den ene Td. god Jord. Saa falder Begrebet Differentialrente bort. Noget er der i denne Betragtning. Her kommer Forf. med en lille skarp-sindig Bemærkning: hvor Driften er meget intensiv og der anvendes megen Kapital og Arbejde paa et lille Areal, der vil vi, hvis vi udregner, med hvor meget Jordrenten indgaar i hver enkelt Enhed af det færdige Produkt, ofte finde, at det er betydeligt mindre, end hvor der paa et stort Areal er anvendt lidt Arbejde og Kapital, — og det uagtet det lille Jordstykke maaske giver flere Gange saa meget Jordrente som det store.

Endnu en Ejendommelighed er der opstillet for Jordrenten, at den er prisbestemt og ikke prisbestemmende. Nej, siger Forf., Jordrenten er ligesaa vel som Arbejds-løn prisbestemmende i alle de Tilfælde, hvor Jorden kan have forskellige Anvendelser; men hvor Jorden enten er i Nød- eller i Monopolstilling, der kan den selvfølgelig ikke bestemme Prisen paa Produktet, men er selv bestemt heraf.

Jeg kan godt se, hvad det er Forf. her har faaet i sin gale Hals; det er Substitutionslæren: at Udbyttet af en ringere Anvendelse sætter en Grænse for Udbyttet af den bedre Anvendelse, under hvilket det ikke kan gaa. Vil jeg have Gartneri i Dyvekes Gaard paa Amagertorv, maa jeg betale Grundens Værdi som Byggeplads.

Heraf følger igen, at Jordrenten er prisbestemmende, for andre Anvendelser end Agerbrug. Agerbrugets Jord-

rente kan blive en Udgiftspost, en Fabrikant i en Landkommune maa tage med i Betragtning, naar han skal sætte Prisen paa sine Varer, o. s. v.

Helt Uret har Forf., naar han af den Grund, at Forpagteren forlods betaler sin Afgift og selv bærer Aarets Risiko, tror at Jordrenten er en Driftsherrens Omkostning. Svaret hertil er saa nærliggende, at enhver Student skal kunne give det.

Endelig benægter Forf., at Jordrenten er en Monopolrente — den kan være det, ligesaavel som Kapitalrente i givet Fald kan være det (den hedder da Profit), men er det ikke *an und für sich*.

Det ejendommelige ved hele Fremstillingen er, at Forf. bevidst og ærligt opkaster sig til Forsvarer for Jordrenten og Konjunkturgevinsten paa Jord, i Modsætning til den hele liberale og radikale Økonomi, der begge lade Jordrentens Kamel bære al Uret paa sine Pukler. For saavidt er Forfatteren virkelig god nok: der er ikke større Grund til at angribe Jordejer end Kapitalejer. Rotschild er ikke mere samfundsnyttig end Marquis'en af Lorne. Det er den Rolle, som Jordrentestigningen spiller i amerikansk Formuedannelse, der skal forstaas som Baggrund for Forfatterens Ligestillelse mellem Jord og Kapital. Det synes et vel stærkt Prosit, det at føre den allerede ved Kapitaldannelsen noget overdrevne Afsavnslære over paa Landspekulationen.

Kun med Hensyn til den saakaldte »intensive Jordrentelære« tager Forf. et vist Forbehold, men ellers synes han at ville nedbryde alle Barrierer, der er sat op mellem Land og Kapital.

Fremstillingen er ensidig og forud-villet, iøvrigt mere nedrivende end positivt fastslaaende. Men Forf. viser sig flere Steder som en gennemskolet Mand, tænksom, vant til at behandle abstrakte Begreber — og paa mange Steder af et sjældent Skarpsind, der desværre ofte slaar over i en ren skolastisk Formalisering, hvori Klarheden

gaar tilgrunde og hvor han — for at bruge et amerikansk »Slang« — taler gennem sin Hattepul.

Laurits V. Birck.

EM. CAUDERLIER. *L'évolution économique du XIX siècle.* Angleterre, Belgique, France, États-Unis. Bruxelles 1903. H. Lamertin. (241 S.).

Hvis Forfatteren af denne Bog havde indskrænket sig til at give hvad Titelen lover, vilde hans Arbejde have hævet sig adskilligt over de fleste lignende Oversigter, der ere fremkomne i de sidste Aar. Det store positive Stof er lagt til Rette for Læseren med ikke ringe Kunst, og Forfatteren aabenbarer gennem hele Fremstillingen en sjælden Evne til at skelne mellem væsenligt og uvæsenligt. Men uheldigvis har M. Cauderlier ikke set det som sin Hovedopgave at give en Skildring af den faktiske Udvikling, men at være Advokat for den økonomiske Frihed. Her glipper det for ham, baade naar han forsvarer den frie Konkurrence ligeoverfor den nyeste Tids tilbagegaaende Strømninger, og naar han træder i Skranken imod den socialistiske Idé. Han kender i Virkeligheden kun ét Argument: den økonomiske Friheds Aarhundrede har øget Arbejdets Produktivitet paa alle Maader: Arbejdslønnen er steget til det 2- eller 3-dobbelte, Varepriserne faldne, og Mængden af Fællesgoderne tiltaget i en saadan Grad, at al Sammenligning med Fortiden bliver uden Mening. Men Forf. skylder Beviset for, at det er Friheden og den alene, der er Aarsagen til Fremskridtet. Hans Modstandere vil indrømme ham meget, men han kan ikke haabe at have overbevist dem om, at den frie Konkurrence er et almengyldigt Princip for Tid og Evighed.

Adolph Jensen.